

מדיניות בטחון רבת-פנים

ס"ל שלמה גזית

היעוד הבטחוני - ומבנה הכוחות

פצצות תרמוגרעיניות, שתשוגרנה באמצעות טילים לטוח של 3000 ק"מ. הפצצות החדשות לא תיוצרנה לפני שנת 1967, לכשיושלם מתקן-הפרדה החיוני ליצור אורניום 235 מעשר, בפיארלט שבדרום-מזרח צרפת. לאור שטחה הקטן-יחסית של צרפת ("רק" 550.000 קמ"ר) הוחלט שאין אפשרות לבסס את הטילים על מתקני-שיגור יבשתיים; לכן הוזמנו 3 צוללות גרעיניות, שכל-אחת מהן תצויד ב-16 טילים בעלי ראש תרמוגרעיני (הראשונה תכנס לשרות ב-1969). דלותה של צרפת בנשק הגרעיני מגבילה חמורות את מרחב אפשרויות-ההפעלה שלה. בשאלה זו אומר פ. מסמר דברים גלויים: אין לצרפת כל אפשרות לצמצם את מטרות-תגמולה ליעדים צבאיים (צומת-תעבורה, מתקני השיגור הגרעיניים של האויב וכו'). ברור מראש שאין כל סיכוי לשתק בהצלחה ולחלוטין את מערך הנשק-הגרעיני של האויב. מסקנה בלתי-נמנעת מכך היא שהיעדים היחידים אשר איום בפעולה כנגדם עשוי להרתיע את אויבה של צרפת הם היעדים הדמוגרפיים - קרי, מרכזי האוכלוסיה של האויב.

„כוחות-התערבות“

קרי-היסוד השני הבולט במדיניות-הבטחון הצרפתית הוא ההכרח להקים סדר-כוחות הבנוי לקראת אפשרות של מלחמה מוגבלת - כלומר, מערכת-כוחות צבאיים שתאפשר לדרג-המדיני גמישות רבה בדרכי-התגובה שלו, בהסתגלו למצבי מערכה יבשתית קונבנציונאלית, או גרעינית-מוגבלת, בזירה האירופית - או לצורך בכוחות שיוכלו להיזרק לכל קצווי-תבל ולהתערב שם במהירות, ובמלוא כוח-מחצם, כנגד כל התגרות אפשרית. ואין ספק שהנסיון המר של צרפת, בעת משבר-סואץ ב-1956, מהווה גורם לא-מבוטל בתכנון כוחות אלה ובבנינם.

למטרה זו מוקם סדר-כוחות, בשלוש הזרועות, שיופעל בעת הצורך על-ידי מפקדי הזירות; דהיינו, שכל הכוחות שבזירה יופעלו במשולב ובפיקוד אחד - של מפקד-הזירה המשותף. ביבשה יתבסס הכוח בעיקר על שש דיביזיות-מוכנות-ממונעות, בעלות יסוד רב של שריון, אשר שתיים מהן חונות כבר בגרמניה, שלוש קיימות בעצמת 2 בריגדות כ"א ותקבלנה השנה את השלישית, וציודן ורמתן ישתוו לאלה של שתי הראשונות עד 1965. שש הדיביזיות תוקמנה במלואן עד שנת 1970, כגלגול מקצת יותר „קל“ של „דיביזית נוסח 1959“. דיביזיות אלו תכלולנה את הטנקים הבינוניים הצרפתיים הח-

גורם-היסוד הקובע את דמותו של כל צבא הוא הגדרת יעודו: לקראת איזו אפשרות של מלחמה חייבת המערכת הצבאית לבנות את עצמה. האם נגד אויב פנימי או חיצוני? האם למערכה הגנתית או יזומה-תוקפנית? עם בני-ברית או בלעדיהם? ועוד תשובות לשאלות מסוג זה, כהנה וכהנה. נדירות הן המדינות בהן בא הדרג המדיני להגדיר סוגי-יעודים מעין-אלה לפרטיהם; ובודאי שיימנע לרוב מלפרסם דברים אלה בפומבי. אך, כשם שהגדרת היעוד מחייבת את מבנה הצבאות, ארגונם וחימושם - כן להיפך: מעצם תיאורה של המערכת הצבאית ניתן גם להקיש על היעוד עליו באה מערכת זו לענות.

מר פיאר מסמר, מיניסטר-ההגנה בממשלת צרפת, פירסם זה לא-כבר מאמר בו הגיש לפני הציבור את עיקר תוכן הרצאתו בועדת-הכוחות-המזוינים של הפרלמנט, שתיארה את מערך הכוחות הצבאיים של צרפת; זה של היום - וזה המתוכנן לשנת 1970*. מתוך תיאור זה יכולים אנו להבחין ללא קושי בקוי-היסוד של מדיניות-הבטחון הצרפתית, מדיניות הבאה לענות על מכלול האפשרויות הרב-ביותר שביכולתה לקבעו.

„כוח-ההלומה“

עיקר ראשון במדיניות זו - המנעות ממצבי-תלות בבעלי-ברית כלשהם במקרה של איום על צרפת. הקמת הכוח הגרעיני-אסטרטגי של צרפת (או, כפי שהנו ידוע יותר „כוח המהלומה“ - Force de Frappe) זכתה בשנים האחרונות לכותרות גדולות מעל דפי העתונות, והיא מהווה סלע-מחלוקת עיקרי בין צרפת לבין בעלי-בריתה, שותפיה בארגון נאט"ו. על-אף המחיר היקר שתאלץ לשלם עבור „מותרות“ אלה, על-אף חוסר הסיכוי להגיע בכוחות עצמה לאיזון כמותי ואי-כוחי כלשהו עם שתי המעצמות האדירות בשטח זה, אין צרפת מותרת על עצמאות כוח-ההרתעה-היהתגמול הגרעיני שלה.

בשלב ראשון יתבסס „כוח המהלומה“ על מטוסי „מיראג“ IV, שיחומשו כל-אחד בפצצה אטומית בעצמה של כ-50-60 ק"ל לוטון („כשתים-שלוש פצצות-הירושימה“). ראשוני המטוסים נכנסים לשרות בעוד חדשים מספר; המערך כולו יושלם עד סוף שנת 1966.

השלב - או „הדור“ - השני של כוח-ההרתעה יתבסס על

* „מדיניות הבטחון הצרפתית“, מאמר ב„בטאון ההגנה הלאומית“ של צרפת, חוברת מאי 1963.

שלב א' - יושלם עד שנת 1965

תכונות

מהירות — 2 מאך

טוח — 2500 ק"מ

(4800 ק"מ עם תדלוק באוויר)

חימוש — 1 פצצה אטומית,

50—60 ק"ט

כל דמות מסמלת 10 מטוסי מיראג' IV

שלב ב' - לא לפני שנת 1969

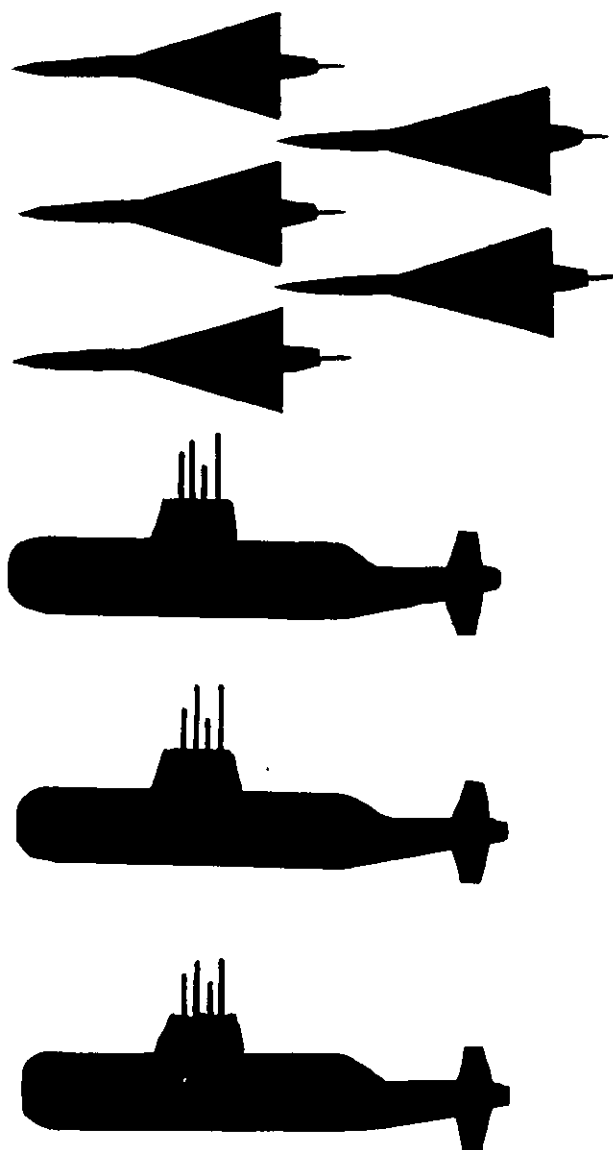
תכונות

הנעה — גרעינית

חימוש — 16 טילים לטוח 3000 ק"מ

עצמה — פיצוץ תרמוגרעיני

כל דמות מסמלת צוללת אחת

כוחות הגנה מרחבית

שם זה עשוי להטעות את הקורא הישראלי, אשר יחפש לשוא ביחידות אלה זהות עם כוחות בעלות שם דומה שבמערך צה"ל. כוחות אלה מוקמים בצרפת לצורך אחת מאפשרויות ההפעלה החזויות על-ידי האויב — החדרת כוחות לעורף המערך הצרפתי. בכל אחד מ-10 הפיקודים-הצבאיים, לפיהם מחולקת צרפת — תימצא בריגדה טריטוריאלית סדירה, המסוגלת בעת-חרום לגייס מערך של כ-10 רגימנטים טריטוריאליים נוספים.

יחידות אלה — שתהיינה יחידות מעולות, ברמת-כשירות גבוהה, מאומנות ומאורגנות לפעולה-התקפית וללוחמת גרילה כאחד, תסתייענה גם במערך מטוסי-סיוע קלים, בעיקר — לגילוי האויב, אך לעתים גם למטרות אמנעה וסיוע-התקפי. כוחות אלה יהוו, במקרה של האפשרות החמורה ביותר — כיבוש צרפת כולה או חלקה על-ידי האויב — את הגרעין המאורגן והמחוכן-מראש של פעולות פרטיזניות ("מאקי" בלשון צרפת) נגד כוח-הכיבוש הזר.

דשים, והן תצוידנה באלפי נגמ"שים חדישים, במאות הליקופטרים להובלה ולסער, וכן כבר ישנם בחלקם טילי "הונסט ג'ון" חמושים בראשי-נפץ "מקובלים" או גרעיניים-טקטיים (כשהפעלת האחרונים טעונה, כמובן, אישור האמריקנים); ול-1970 חוזים מתן כלי-נשק אטומים-טקטיים "צרפתיים". "כוח-התערבות" זה ימנה 150 אלף איש; ואחת הדיביזיות תותאם במיוחד ל"התערבות-מעבר-לימים" — באורח מוצנח, מובל-אוויר זו אמפיבי.

באוויר ימנה סדר-הכוחות את "קורפוס-האוויר הטקטי הראשון ("1er Catac") — הכולל כנף-סיוע, שבע כנפיים של מטוסי-קרב ומערך נ"מ (שתי בריגדות של טילי "ניקא" מארה"ב) — ואת קורפוס-האוויר הטקטי השני (המתארגן עתה — והכולל הליקופטרים לתובלה וכנפי מטוסי-קרב לסיוע-התקפי). כוחות-הצי מפוצלים בין היס-התיכון לבין זירת האוקינוס-האטלנטי. הם יכללו גם מערך מטוסים והליקופטרים נכבד (כ-270 כלים), המיועד לפעולות ירוט, התקפת-סער ולוחמה נגד-צוללות.

השלכות ארגוניות

בהודו-סין ואחר-כך בצפון-אפריקה; ואכן, המשמעויות האר-גוניות לגבי מבנה הכוחות וארגונם מתחילות רק עתה להגיע לכלל ביטוי.

פיתוח כוח-הרתעה אסטרטגי — קרי, הנשק הגרעיני — מביא בהכרח לשינויים יסודיים במבנה מערכת הבטחון. בצרפת נתמהמה התהליך עקב המלחמות הקולוניאליות שניהלה

גורם כוח-האדם

התחום הראשון המושפע מן הנשק החדש הוא מערך כוח-האדם הצבאי, אשר בולטות בו שתי התופעות. התופעה הראשונה, ואולי גם העיקרית, היא ביטול מושג היתרון המספרי. מכאן ואילך לא תיקבע עוד עצמתם של חיל-צבא או של ציי-מלחמה במספרי האנשים או בכלי-המלחמה — אלא בעיקר במספר המגטונים שיכול כוח זה לשגר בהצלחה ובאמינות לעבר יעדי-אויב. גודל המערך הצבאי הפך להיות לבעיה משנית-במעלה; דיונים וויכוחים בשאלות הקף „שנתון-הגיוס“, משך השרות-הלאומי ואופיו של שרות זה יימשכו אמנם גם בעתיד — אך בעיקר בקשר לשאלות מדיניות-כללית ומדיניות-פנים, ולאודוקא כיסוד ראשון בגיבוש מדי-ניות-הבטחון.

התכנית הרב-שנתית של מערכת-הבטחון הצרפתית מדברת על מערך סדיר של 600,000 חייל בעת שלום, מספר שלבטח אינו מוגזם לגבי מדינה המונה למעלה מ-50 מיליון נפש. ואילו בעת מלחמה — יקטן באורח קיצוני חלקו של מערך המילואים המזדעק. ה„זרוע“ היחידה בה ישאר לו עדיין ערך של-ממש היא זרוע כוחות ההגנה-המרחבית.

התופעה השנייה היא השינוי ביחס אל איכות כוח-האדם שבמערך הצבאי הצרפתי. אם ניתן אמנם לצמצם את הקף המערך, הרי אין כל אפשרות לותר על איכות כוח-האדם המשרת בו. קודם כל ישפיע הדבר על סלקציה בחיול לשרות-החובה. כיום הנורמה הממוצעת בצרפת היא נפל של כ-15% מתוך כלל הנקראים לשרות. מתקבל בהחלט על הדעת שנורמה זו תגיע עד כדי 25%, כשהסלקציה תוגבר הן על-ידי העלאת רמת כושר-הבריאות הנדרשת מן המתיצב והן על-ידי העלאת המנה השכלית (דפ"ר) הנדרשת.

ביטוי איכותי שני יחול ביחס המספרי שבין משרתי-הקבע לאנשי שרות-החובה שבמערך הסדיר. הציוד המשוכלל והיקר מחייב תקופת הכשרה ממושכת יותר. חיילים בשרות-החובה או שלא יספיקו כלל לרכוש בתקופת השרות מקצוע מסוים, או שמחיר ההכשרה הוא כה יקר עד שאין כל הגיון וטעם ליצר ללא הרף בעלי-מקצוע חדשים לתפעול הנשק והציוד.

ודוגמאות מספר להמחשה: הכשרת טייס-סילון עולה היום בצרפת כ-100,000 דולאר; הכשרת סמל-נוט של טיל נ"ט עולה כ-20,000 דולאר; הכשרת נהג-טנק — קרוב ל-10,000 דולאר.

גורם החימוש והציוד

מהפיכה זו בדמותו של מערך כוח-האדם תהא נטולת כל ערך, אם לא תלווה בחימוש המערך במערכות חדשות של נשק וציוד-עזר. וכאן כל שינוי, כל החלפת-ציוד — פרושם המעשי התיקרות בלתי-פוסקת של מחיר אמצעים אלה. כניסת הנשק-הגרעיני לזירת הקרב מחייבת שינויים בציוד בשלושה תחומים עיקריים:

- הקניית ניידות טקטית ליחידות: והמסקנה המידית היא — יותר רכב (וכמובן — רכב רב-מינוע, רכב זחלי ורכב בעל „כיסוי-ראש“), הליקופטרים מכל הסוגים, ומטוסי הנ"א, דבר שנקנה בפועל „ניידות-טקטית“ גם למטוסים.

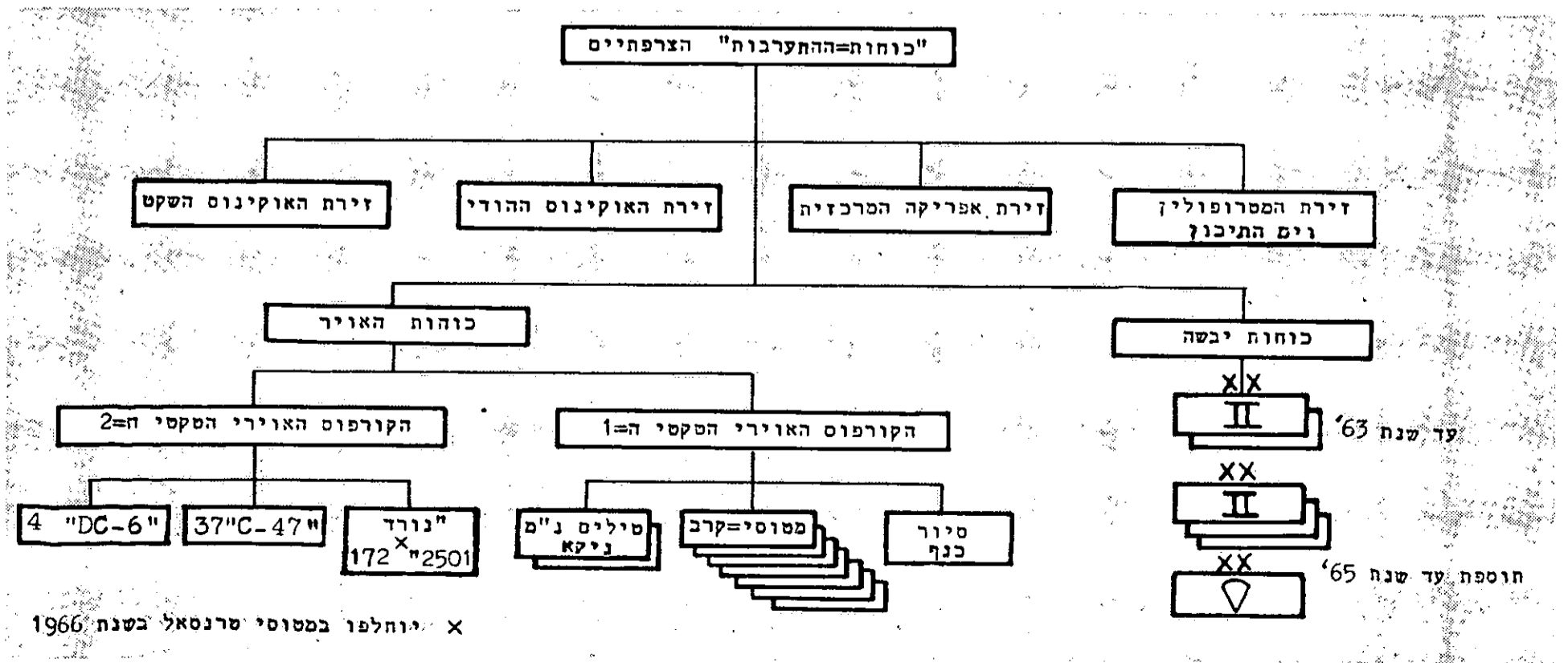
- מערכת קשר שתהלום צרכי שדה-הקרב החדיש; קרי — יותר טוח ויותר אמינות, קשר יותר מהיר ויותר גמיש.

- שכלול מערך המודיעין — הן להתרעה-מוקדמת והן לאספקת אינפורמציה. ושוב — פרוש הדבר ציוד יקר יותר — מכ"מים, מטוסי-סיור על-קוליים, מטוסים-ללא-טייס * ובעתיד אפילו לוינים.

אכן, הקף ההשקעות בהצטיידות המערך גדל והולך. ב-1946, עם סיום מלחמת-העולם, עדיין הושקעו 16% בלבד מתקציב-ההגנה של צרפת לצרכי ההצטיידות; ואילו בשנת 1963 תופסת ההצטיידות כ-42% מן התקציב — והיא עתידה לעלות בקרוב עד כדי 50%.

יחד עם זאת, מן הראוי להדגיש שדוקא יצור הנשק הגרעיני (וכל מה שסובב אותו) — החל במתקני היצור וההפרדה של חומר-הנפץ הגרעיני ועד למטוסים או לטילים המיועדים להור-בלתו) אינו יקר יחסית. מחיר חומר-הנפץ הגרעיני קטן פי

* Drone — מטוס מיניאטורי ללא-טייס, המופעל אלוטית למטרות צילום מן האויר ותצפית-טלוויזיה.

50, ועד פי 100, ממחיר חומר-נפץ „רגיל“, כמובן — בהשׁ ואת המחיר ליחידת-עצמה. נוסף על-כך: הפצצה התרמו-גרעינית זולה פי כמה וכמה אף מן הפצצה האטומית ה„רגילה“.

כיום מקדישה צרפת כ-13% בלבד מתקציב-ההגנה שלה לצורך הפיתוח והיצור הגרעיניים. הוצאות אלו אמנם תגברנה, אך גם בשנת 1970 (לערך) לא תעלינה עדיין על 25% מן התקציב.

מדיניות-הבטחון הצרפתית - תשובה למקטרגים

היש הצדקה לפיתוח הנשק הגרעיני בצרפת? היש הגיון בשאיפה ל„עצמאות-בטחונית“? רבים המקטרגים על מדיניותה הנוכחית של צרפת; ואין פלא שמסמר, כמיניסטר-ההגנה המבצע מדיניות זו, מקדיש חלק ניכר מדבריו להצדקת הקו הנקוט.

טיעונו של מסמר מעלה שתי הצדקות עיקריות, השלובות זו בזו.

בראש-וראשונה עומדת שאלת עתידה של צרפת וההגנה על האינטרסים החיוניים שלה. מדיניות-בטחון צרפתית — אומר מסמר — אשר תותר (אם על רקע אידיאולוגי ואם מטעמי הסכון) על החימוש הגרעיני, תביא בהכרח את העם הצרפתי לויתור על כושר ההגנה העצמית.

למדיניות-הבטחון — משמעות כבדת-משקל בקביעת מקומה של צרפת באירופה ובעולם.

ב-1949 נפל הפור — וצרפת נצטרפה לארגון האמנה האטו-לנטית. ברית זו איפשרה לאירופה, תודות להגנה האמריקאית, לעמוד בפני לחץ-ההתפשטות הסובייטי ולשקם עצמה הן מבחינה כלכלית והן מבחינה צבאית. אולם כבר מן ההתחלה היתה שאלת ההפעלה של הנשק הגרעיני בעית-היסוד של נאט"ו. מאז 1945, וכנראה שלמשך תקופה ארוכה גם בעתיד, מתחלקות המדינות לשתיים: למדינות בעלות נשק גרעיני — ולאחרות. רק אלה הראשונות מסוגלות להגן על חרותן ועל עצם קיומן. האחרות — נחרץ גורלן להפוך לגרורותיהן של אלו, או אף למשועבדות להן לחלוטין. אכן, מודה מסמר, הנשק הגרעיני רחוק מלאפשר לצרפת להפוך לאחת ממעצ-מות-הענק של עולמנו, אולם הוא יאפשר לה להיות גורם שאין לזלזל בו במצבים בהם המדובר בעניינה החיוניים.

אך דוקא הנמקתו השניה של מסמר, נדמה שיש בה ענין רב יותר ואף חידוש. בצרפת, מסביר הוא, כברוב ארצות מערב-אירופה, רווחת עדיין הגישה אל הוצאות-בטחון כאל השקעה נטולת כל תועלת כלכלית-לאומית — גישה שמקורה בכל-כלנים בני המאה הי"ט, הן הליבראליים והן המארכסיסטיים. אולם במציאות של ימינו מסתבר שכל ההוצאות הכרוכות בחידוש ציודו של צבא, נושאות במדינה מפותחת — אופי של השקעה בעלת כדאיות כלכלית וחברתית גם יחד.

תקציב-הבטחון הצרפתי הנו נכבד למדי — כ-20.5 מיליארד פר"צ, שהם כ-5 מיליארד דולאר — אך עדיין אינו אלא

כ-22% מתקציב המדינה ו-7.42% בלבד מן ההכנסה הלאומית. אולם צריך לבחון כיצד מתחלקות הוצאות תקציב זה. כמחצית התקציב (10.2 מיליארד פר"צ) מוזרמת חזרה למשק הצר-פתי, בצורת הזמנות בתעשיות הנשק, המטוסים, האלקטרו-ניקה, המספינות ועוד כהנה וכהנה. בחלקן הגדול מופנות ההשקעות לתעשיות חדישות; ואף כאן מושם דגש בתהליכי יצור וטכניקה מתקדמים.

ההכרח להתמודד במירוץ-החימוש האיכותי, ברדיפה אחרי כלי-נשק וציוד משופרים יותר ויותר, מחייב השקעות גדולות והולכות למחקר המדעי והטכנולוגי. בשנת 1962 בלבד הושקעו במחקר למעלה ממיליארד פר"צ מתקציב-הבטחון. ול-דוגמה: מכלול ההוצאות בפיתוח האנרגיה האטומית בצרפת מתכסה אף הוא ב-60% לערך מתקציב זה.

אולם גם אם נבחון את מחציתו השניה של התקציב, הרי אף כאן קשה לטעון שיש בו „בזבוז לריק“. עיקרו של הסכום מוקדש אמנם למשכורות או לתשלומי פנסיה, אולם כרבע מן הסכום מיועד להכשרת בעלי-מקצוע בתחומים שונים וברמות ידע שונות. לדוגמה: מערכת בתי-הספר הקשורה למערכת-הבטחון „מפיקה“ יותר מהנדסים מאשר כל מוסדות-הלימוד הטכניים האזרחיים בצרפת גם-יחד.

אנו רואים, שכשני-שלישים מתקציב-הבטחון מהווים בעצם השקעה במשק הצרפתי; ולא השקעה סתם — אלא השקעה בענפי-המפתח של העתיד, בתחומים שכמעט אין ספק שיהפכו למנוף אשר ירים גם את שאר ענפי הכלכלה של צרפת.

*

נמצא איפוא, שאותה מדיניות-בטחון תאפשר לה לצרפת לחזור ולתפוס עמדת-מפתח הן בתחום המדיני-אסטרטגי — בתוקף נשקיה-מגן שבידה וכושר המיקוח שהוא יקנה לה — והן, ואולי אף בעיקר, בתחום הכלכלי, כשמשקה של צרפת ימשיך בתהליך התרחבותו ושגשוגו, כתוצאה מן האמצעים הרבים המוזרמים לענפי-המפתח לחידושם ולפיתוחם.

חותם פיאר מסמר, שר-ההגנה הצרפתי, את דבריו: „המסקנה המשתמעת ממאמרי זה היא פשוטה בתכלית: הקו המאפיין את מדיניות-הבטחון שלנו זו החלטתו של הגנרל דאגול לצייד את האומה בנשק גרעיני. להחלטה זו תהיינה משמעות כבדות-משקל כל כך עד שהיא עתידה לקבוע את גורלה של צרפת לאורך ימים“.